

COVID-19 PANDEMİSİNDE BİLİMSEL ARAŞTIRMA YAPMAK

Dr. Nurdan Köktürk

Tıp Doktoru, Profesör, Türk Toraks Derneği Merkez Yönetim Kurulu Üyesi

Pandeminin Türkiye’deki başlangıcından kısa bir süre sonra Nisan ayında bilimsel çalışma hazırlıklarına başlamış bir akademisyen olarak yaşadıklarımızı anlatarak süreci özetlemek uygun olur kanısındayım.

Nisan ayı başında COVID-19 nedeniyle bir çok merkezli retro-prospektif kohort araştırma, Türk Toraks Derneği (TTD) desteği ile tüm Türkiye’den 50 merkez, 100 araştırmacı ile “TTD TURCOVID 19 Gözlemsel Kayıt Çalışması” adıyla planlanmıştı. Dosya, Nisan ayının 20’sinde yapılan etik kurul toplantısında değerlendirmeye alınmıştı. Bu esnada 16. Nisan 2020 tarihindeki Sağlık Bakanlığı Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu tarafından 16.04.2020 16:01:35 tarihli E.96795 sayılı evrak numarası ile bilimsel araştırmalara yönelik bir genelge yayınlandı. Buna göre tüm COVID-19 araştırmaları (retrospektif bile olsa) Sağlık Bakanlığı onayına tabii tutuldu. İlk etapta bu izin sürecinde Sağlık Müdürlükleri sorumlu kılınmış iken, sonrasında Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü kapsamında tüm araştırmaların online bir sistem üzerinden Sağlık Bakanlığına başvurusu zorunluluğu getirildi. Bu kapsamda bir yandan etik kurul süreci devam ederken, bir yandan Bakanlık başvurusu yaptığımız araştırmamız (TTD TURCOVID 19) on günlük bir inceleme sonunda çok merkezli araştırmalar için yapılan Sağlık Bakanlığı kohortuna katılmamız önerisiyle sonuçlandı. Bu öneri tarafımızca kabul görmedi ve ardından araştırmamız red edildi.

Bu konuda süreçte kamuoyunda çeşitli dile getirmeler yer almış, Bilim Akademisi 12 Mayıs 2020 tarihli bildirisi ile ayrıntılı olarak gerekçeleriyle açıklandığı üzere araştırmaların bakanlık onayına tabii tutulmasının bilimsel özerklikle uyuşmadığı ve sakıncalı olduğu bildirildi (<https://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2020/05/bilim-akademisi-duyurusu-covid-19-arastirmalari-hakkinda-bildirim-yukumlulugu-sakincalidir-mayis-2020.pdf>).

Konu hakkında TTD’nin Lancet dergisinde kaleme aldığı “Interference in scientific research on COVID 19 in Turkey” ([https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)31691-3/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)31691-3/fulltext)) yazısına cevaben Sağlık Bakanlığı tarafından

kaleme alınan yazıda; 1 Eylül itibariyle Sağlık Bakanlığına 9 bin 317 araştırma başvurusu olduğu ifade edildi. Bunların büyük bir kısmının kabul edildiği, kabul edilmeyen çok merkezli araştırmaların Sağlık Bakanlığının kendi yürüttüğü kohort çalışmalarına katılmaya davet edildiği bildirildi (“Promotion of scientific research on COVID-19 in Turkey”. Published Online September 3, 2020 [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)31864-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)31864-X)). Bu konunun detayında çok merkezli araştırmalar için Sağlık Bakanlığı’na bağlı bulunan hastanelerle ortak yapılacak çok merkezli bir araştırmada Sağlık Bakanlığı verilerine ulaşım izni verilmesi için araştırmacıların Bakanlıkça yürütülecek ağ araştırmalarına dahil olması gerekli kılınmıştı.

Bu durum çok merkezli bir araştırmayı Bakanlık dışında yürütmeyi mümkün kılmamaktadır. Oysa ki TURCOVID 19 çalışması ile büyük merkezi datadan yoğun veri çekilmesi gibi bir hedef yoktu, araştırmacılar sadece kendi merkezlerinde kendi takip ettikleri hasta verilerini kendi hastanelerinin arşivlerinden çekeceklerdi.

Şu an itibariyle PUBMED’de ‘COVID 19 Turkey’ anahtar kelimesi verildiğinde 819 yayın görülürken, “COVID 19 multicenter study Turkey” anahtar kelimesi ile 10 yayın çıkmaktadır. Yayınlar, Pediatri, Üroloji gibi bilim dallarındandır.

(https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7416592/pdf/431_2020_Article_3767.pdf). Türkiye’den PUBMED’de henüz hastalık profiline ilişkin çok merkezli geniş ölçekli bir araştırma yayınlanmamıştır (PUBMED Son Erişim: 10 Nisan 2020).